עולת ראיה — מה טובו

מה טובו אוהליך יעקב משכנותיך ישראל. ההשתלמות המאושרת, שאליה ראוי שיכסוף האדם תמיד בכל חייו בלא הרף, היא מיוסדת על שתי בחינות יסודיות, שהן כבסיסים המעמידים את כל חמדות עולמים. האחת היא העטרה העליונה של כל מעלה, להיות האדם שואף תמיד להתעלות, לעלות אל על במעלות הקודש, להוסיף חכמה ודעת קדושים רבה, להיות מואר באור זיו דעת ד' ועוזו, באור טהרה וקדושה, הבאה מתוך תוספות חכמה ודעת, מתוך הזדככותרגש ורעיון, מתוך תגבורת האצילות הנפשית הלך וגבור. והשניה היא הבסיסיות של העמדה, התכן השומר את המצב, שלא יהורס, שבכללו הוא התכן המקיים את תשוקת ההתעלות, הנותן מנוחה לשיא גליה, והקובע לנשמה מקום של מנוחה, לבלי תהיה מהרסת למעלה מכל חקה. האוהל והמשכן, הם שני השמות של בית הדירה, העלול להיות מוכן למסעות, שמרשמים בתוכן הרוחני העליון את העליות הנכספות. האוהל מסמן את היסוד המטלטל, את הצביון של ההכנה אשר לתנועה, שכונתה היא תמיד השתנות ועליה לצד האושר העליון, לקראת הזיו של מעלה. והמשכן מסמן, אם גם בצורה המחוברת באיזה אופן להכנה של נסיעה, אבל דוקא את היסוד המנוחתי שיש בין מסע למסע, ובנפשיות היא ההרגשה המרגעת, העוצרת את ההתנועעות הבלתי פוסקת, לשם היסוד של המטרה העליונה, קביעות האורה ובסיסיותה בערכה. ובודאי שאלה שתי ההכרות הן הנה היסודות של האוצר העליון, אשר ליראת ד', הגנוזה בבית גנזיו של הקב"ה, היראה התחתונה והיראה העליונה, שהתחתונה היא מתיראת שלא תרד מטה מטה, ומתוך כך היא מתאמצת בעליותיה התדירות, והעליונה היא מתיראת שלא תהרוס אל על יותר מהחוג המתאים לה, שלא תאבד בזה את המנוחה המבססת כל טוב. בעת ההתרוממות העליונה אשר להתפילה השלמה, צריכים להיות מופיעים לפנינו אלה שני חזיונות הקודש, בעצם עוזם ותפארתם. ואנו מזכירים בזה: מה טובו אוהליך, המביעים את הכנת ההעתקה התדירית, המסע העליון המוכן להעלות את הכל בעילוי אחר עילוי, לשאוף לרוממות קודש, יעקב, מצד הויתך הראשונה בזמן ומצערה במעלה, שיראתך התחתיתית היא צריכה להיות נאזרת תמיד בגבורת אומץ, שלא לרדתכ"א לעלות, – ויותר מזה יסוד הופעתך הרוממה ביראה העליונה, שלא לאבד את הטוב העליון מצד רוב התפרצות אורו, שלא לזנח את תוכן המנוחה המקליט כל טוב ואושר עליון עדי עד, היראה העליונה המתיראת מהעליה המופרזת, ובתוך ההכנה המוחלטת, להתעלות הקדושה התדירית, תופסת היא את יסוד השיכון, העמדה המקומית בכל יקרת תפארתה, משכנותיך ישראל. בהוסדן יחד שתי שאיפות עילאות אלו בכל מילואן וטובן, יוצג לנו הטוב המאושר בכל חוסן יקרו, עד לכדי ההבעה של השתוממות הפלא העליון, שאנו אומרים לקבוץ הנהדר הזה המתאים יחד: מה טובו. מה טובו אוהליך יעקב משכנותיך ישראל.

ואני ברוב חסדך אבוא ביתך, אשתחוה אל היכל קדשך ביראתך. הוד היכולת מתגלה בתיאור הבית. כשאנו באים בביתו של אדם הרי אנו מסורים בפנים ידועים לשלטונו, "כל מה שיאמר בעל הבית עשה". עצם הקנין והרשות של הבית מבליט את היכולת והאומץ, אבל ההיכל הוא מראה יותר מיכולת ושלטון, – את הכבוד וההדר, הראוי לאישיות עליונה מלכותית, למי שנאה לו להיות שוכן כבוד בהיכל. המדה הרגילה היא, שהרושם של היראה בא מתוך הכרת השלטון והיכולת, ולעומת זה הכרת החסד, המעוררת את האהבה, היא מחוברת להכרת המעלה והכבוד. אמנם בעומקן של נפשות עדינות, ביחש הקשור הקדוש לאלהי עוזם, מתגלים הדברים באופן אחר, שהיכולת האלהית והגבורה העליונה היא מעוררת בהן אהבת חסד עליון, והכרת החסד מתלבשת בהופעתה של היכולת האלהית ושליטתה, שכולה היא לשם מגמת החסד. ומתלבשת היא הנפש באור החסד, ברוב החסד, בהכרת תוכן הבית, בית אלהים ורשות הגבוה העליון, ועל גבי ההופעה הקדושה הזאת תבא הופעת קודש קדשים של הכרת הכבוד העליון, המעלה את האדם מידי מדת החסד, והאהבההנובעת ממנה, למדת היראה העליונה, הבחונה כזהב, המצורפת בפאר החכמה והחפץ הקדוש הנעלם, אור אלהי אמת. ואני ברוב חסדך אבוא ביתך, וע"י המדה הזאת, של האהבה והכרת החסד, הבאה מתוך הכרתה של גבורה של מעלה, תבא ההשתחואה, הבאה מתוך התשוקה העליונה, אשר האהבה והכרת החסד, שבאה מתוך עוצם היראה הראשונה, היא רק כבסיס לה, כי אז תבא היראה העליונה, הבאה מתוך הכרת הכבוד והשלמות האלהית, הממלאה אותנו הוד נורא, שתוכה רצוף אהבה, אשתחוה אל היכל קדשך ביראתך.

ד' אהבתי מעון ביתך, ומקום משכן כבודך. האהבה, בתחילת צמיחתה, מתחברת היא עם האניות אשר היא בטבעו של היצור המוגבל, ואהבתו להיות בבית ד', במקום המקודש, ששם האורה האלהית שורה, היא מחוברת עם ההרגשה, שהוא בעצם האני שלו הוא שרוי במעון הקודש, ונפשו שקויה היא מצחצחות אור התענוג אשר להאור האלהי. אחרי האהבה הזאת, שהיא קשורה עדיין עם ההרגשה העצמית, במה שהוא חש, שהוא נמצא במעון בית ד', מתגברת היא הקדושה, והאהבה העליונה מתצחצחת ומזדככת, לא בתור אהבה שהשמת עצמותו של האדם בתוכה היא תופסת מקום בה, אלא אהבה פלאית שאין דוגמתה כ"א בהאהבה האלהית

העליונה, זאת היא האהבה שאינה מזכירה את המעון, את האופן שסוף כל סוף מזכיר הוא את האוהב שמציאותו היא שמה, אלא למעלה מכל תאור של החזקת איזה נושא חוצי לבד מהוד כבוד הקודש האלהי. והאהבהמתעלהעד להבטוי של אהבת מקום משכן כבודך, שהמקום איננו כ"א מקום משכן הכבוד, ועצמיותו של האדם האוהב איננה תופסת בו מקום בהויתה, זאת היא האהבה העליונה, אהבת הנצח של "כלה שארי ולבבי, צור לבבי וחלקי אלהים לעולם", המכשירה אותנו להדר קדשה של התפלה הרוממה, המעוטרת בטל אורות הוד הקודש.

ואני אשתחוה ואכרעה אברכה לפני ד' עושי. המדה הרגילה של ההתמסרות אל הקדושה האלהית, וההתבטלות האישית הבאה מיסוד קבלת מלכות שמים, היא בתכונתה הולכת ומתגברת באדם, מתחיל מהמדה הקטנה וכח האור הולך ומתפרץ, זורם ומתגבר. אבל יש עוד מדה אחרת, של הופעה גדולה של אורה פתאומית, המתקפת את האדם עד כדי ההתבטלות הגמורה המפליאה ומשמימה אותו בתמהון עוזה, ומתוך הדהימה הגדולה לא יוכל להיות מוכשר לבא לסדר חיים קבועים, בדבור פה של תפלה, וק"ו שלא יוכל להמשיך סדרי חיים מעשיים כטוב וכישר, שזוהי המטרה העליונה של עושה כל בפועל, שיהיה האדם במעשה מסדר חייו ומפעליו כתורה וכמצוה, כדבר ד' הנאמן. לשם מטרה זו יבא האדם לסדר לו את המשכת יחושו להרגשתו את כח הקדושה העליונה במדה כזו, שאף שבתחלה באה ההשפעה האלהית עליו בתוקף ובהרעשה, עד כדי מדת ההשתחואה המוחלטת, של פשוט ידים ורגלים, המורה על בטולה של כל הויתו מפני חוזק יד ד' הנטויה עליו, בהופעת גדלו ותפארתו, יצמצם בעצמו את ההופעה עד כדי הכריעה, שהיא אמנם מכפפת את כל הגוף, אבל כח הפועל בזה הלא הוא רק התנועה של הברכים, ואח"כ יבא לצמצם ולהגביל עוד את רגשי התפעלותו מההתגלות האלהית אשר בלבבו, עד כדי הבריכה, שהיא מתיחסת כבר לברכים בעצמן, מבלעדי היחש המתפשט בהכרעתה של הכריעה על הגויה כולה.ותכלית בואם של כל אלה הענינים וצמצומיהם היא, מפני שכל ההשתחואה הזאת לצורותיה השונות הלא היא לפני ד' עושי, המכונן אותי להיות בעולם המלא עשיה ומפעל, אשר בהתגברות רגשי הנפש, גם העדינים שבעדינים שבהם, כשהם מתפרצים בלא גבול, הם מטשטשים את העשיה. ע"כ כדי לכונן את התוכן העשיתי, מבלי להנזק מכחה של ההופעה העליונה בחוגי המעשה, יש אשר ילך האדם מקירוב לריחוק, וממעמד של בדידה, ועלוי רוחני, למעמד של חברותה וירידת ערך, מלמעלה למטה, וכל אלה יכוננו את יסוד העשיה ביקר תפארתה. וכן הענין של כל אלה, ההשתחואה, הכריכה והבריכה, הבאות מסודרות זו אחר זו, הלא הוא לפני ד' עושי, ובטובו יאיר את אור החיים בפועל ובמעשה, ע"י ההדרגה התכונית שבטבע הנפש האנושית, להיות מופעת בהארה אלהית פתאומית, בצורה נשגבה, ולצמצם אח"כ את רוחה ושאיפותיה, כדי להתקרב במעשה אל המטרה היותר נשגבה שאפשר לה להתגשם במעשה, לפני ד' עושי.

ואני תפלתי לך ד' עת רצון, אלהים ברב חסדך ענני באמת ישעך. אין האדם, המלא תמיד שינויים, ותמורות של רגשות, של מצבי הנפש, ושל הסערות רוחניות שונות, מוכן תמיד להיות מתעצם בתפלה, ושיהיה הוא בעצמו הנושא הראוי של התפלה הרוממה, הזכה והעליונה, המלאה אור ואש קודש ושלהבתיה. הנפש האנושית נתונה היא תחת ההתפעלות של שינויים, הבאים בעתים שונים, וכאשר כן הוא דבר ד' ועצתו העליונה, אשר עשה לנו את הנפש הזאת, ויסד בה את ההכנה לכל אלה השנויים, יודעים אנחנו את ערך אותו הזמן, שהננו מרגישים את עצמנו כולנו מוכנים במדה מלאה להיות מתאחדים במהותה של התפלה, וקוראים אנו את העת ההיא עת רצון. אע"פ שכלפי מעלההאמת המוחלטה זורחת, והישועה של רב החסד העליון ישועת עולמים היא, ונצח ישראל לא ינחם, והכל עומד במצב רם ואיתן ממעל לכל שינויים ותמורות, הנה עצת ד' היא זאת, שיש קשר אדיר בין השפלות של השינויים, שאנו קשורים בהם, ושאנו מוכרחים על ידם לבא לעת רצון, עם האמת הגדולה אשר חסד עליון מופיע עליה, העומד לעד לעולם, ממעל לכל שינוי ותמורת מעמד. ואני תפלתי, עצמיותי האנושית כשהיא באה להתאחד בתפלתי, הראויה להקרא בשם התפלה שלי, ההולמת לאנושיותי, ויורדת עמי בדרגת השנויים, ובאה על ידם למעמד הרם בעת המאושרה, שהנני מוצא את עצמי מקושר עם המהות של תפלתי, יודע אני שזהו לך ד' עת רצון, שאתה האל הקדוש המתעלה מכל זמן ומכל עת, מכל תמורה ומכל שנוי, על פי עצתך העליונה היא עת הרצון, שאנו חשים אותה בתור עת, בתור הופעה יוצאת מכלל של מאורעות של דברים משתנים. אבל המקור העליון של הופעת תכונת העת של הרצון הלא אינה אותה המדה המצומצמת, היורדת להתגלות עלינו בתור עת לבדה, בתור ענין מפורד ועומד בפני עצמו בלא מקוריותה העליונה, כ"א בתור הופעה אצילית ממקור האמת המוחלטה, ששם הוא ששון הישע העליון. אלהים ברב חסדך ענני באמת ישעך, כמו שהוא האמת בעצמותו וביסודו העליון, המתעלה מכל חזיונותינו המצומצמים. והקשר הזה, של השנויים ושל חיי השעה אשר לתפלה, עם חיי העולם ועם הנצחיות העומדת ממעל לשנויים, הוא בעצמו יבטיח לנו, ביחש להכלל, את קביעות הזמן הכללי, שהוא מאושר מצד התורה, שהוא בא מצד התכונה האמתית של ההויה הכללית בכל מהותה, שיש לה התוכן היותר עמוק בההפעלה הנפשית של האיש הפרטי, ונעשה היחיד מוכן ע"י תפלתם של רבים, המקיפה אותו בכל מהותו, ואיזהו עת רצון – בשעה שהצבור מתפללין.